

Research paper
2 (2), 227-252, Winter, 2024

A Polysemous Study of Temporal Prepositions Based on Cognitive Semantics in Ilami Kurdish Language

Tahereh Afshar¹ | Tayebeh Mazaheri² | Elham Sobati³

¹ Associate professor in Linguistics, English Language Department, Ilam University, Ilam, Iran. (Corresponding Author) E-mail: t.afshar@ilam.ac.ir

² M.A in Linguistics, Humanity sciences faculty, Ilam university, Ilam, Iran
E-mail: t.mazaheri1112@gmail.com

³ Assistant Professor in Linguistics,, Humanity Sciences faculty, Ilam University, Ilam, Iran. E-mail: e.sobati@ilam.ac.ir

Article Info

Article type:

Research article

Article history:

Received: 31 Dec. 2023

Accepted: 6 Mar. 2024

Keywords:

Cognitive Semantics,
polysemy,
radical categories,
semantic Network,
Ilami Kurdish

ABSTRACT

Polysemy is a phenomenon in which a lexical item is usually associated with two or more meanings that seem to be related in some way. The current research aims to conduct semantic research on a limited body of language to obtain a generalizable result. Relying on the descriptive-analytical method and using the cognitive lexical semantics approach of Tyler and Evans (2003), the authors have extracted and analyzed the different meanings of 7 prepositions of time (wærzæ, ?ære, næzik, dæ, dæma, dæj, ta) in Ilami Kurdish language which were extracted from the daily speech of the people and Ilami Kurdish dictionary. Finally, it was found that the cognitive semantics approach is a very suitable method to investigate the prepositions of time in the Ilami Kurdish language, and the results showed that in these prepositions, several concepts are organized in relation to a central concept and we showed that all these concepts are systematically derived from the first concept according to the criteria of Tyler and Evans. In such a way that proposition(wærzæ) just has one central meaning, but propositions (?ære, næzik, dæ) beside the central meaning have another meaning and propositions (dæma, dæj, ta) beside the central meaning have two other related meanings.

Cite this article: Afshar, T., Mazaheri, T., & Sobati, E. (2024). "A Polysemous Study of Temporal Prepositions Based on Cognitive Semantics in Ilami Kurdish Language". *Journal of Linguistic Studies: Theory and Practice*, 2 (2), 227-252.

© The Author(s).

Publisher: University of Kurdistan.

DOI: [10.22034/jls.2024.141111.1102](https://doi.org/10.22034/jls.2024.141111.1102)

1. Introduction

Language, as a human communication tool, provides the possibility in different ways for people in different situations to convey different meanings and concepts to each other; one of these ways is to use a word in different meanings. Words can present different meanings in different contexts and in combination with other elements. This phenomenon in which a word has several different meanings, but at the same time is related to each other, is called polysemy. Polysemy is opposed to the homonymous term, during which two or more completely different meanings are presented with a single linguistic form. Polysemy is a phenomenon in which a lexical item is usually associated with two or more meanings that seem to be related in some way. Polysemy is one of the areas that have been receiving much attention in cognitive semantics studies for a long time. One of the new approaches to study this field is the cognitive linguistics approach. Cognitive linguistics refers to the approach that was formed in the early 1970s. This research is a theoretical and descriptive (non-laboratory) research. In this research, the polysemy of temporal prepositions in Ilami Kurdish language will be investigated and it is also shown that the cognitive semantics approach provides a better explanation of the semantic structure of temporal prepositions. The current research aims to conduct semantic research on a limited body of language to obtain a generalizable result. Relying on the descriptive-analytical method and using the cognitive lexical semantics approach of Tyler and Evans (2003). So in this research, we are looking for answers to these questions: Does the Ilami Kurdish language have temporal prepositions? And can the cognitive semantics approach in Ilami Kurdish language be considered as a suitable method for examining temporal prepositions?

So, relying on the hypotheses that the Ilami Kurdish language has temporal prepositions and the cognitive semantics approach can be a suitable method to investigate the temporal prepositions in this language, we will answer the questions.

2. A brief note of previous works

Tyler and Evans (2003) investigated the polysemy of the prepositions in the English language, and for the first time, they discussed this matter that, contrary to previous theories, determining the primary concept follows certain rules and determining other concepts of that prepositions which are derived from that primary concept, are through limited cognitive principles. Tyler and Evans (2003) believe that some words have more than one meaning. Palmer (1976) considers the word polysemous to mean that it has several meanings in itself. He presents the word "flight" as an example of the English language, which has an entry in the following dictionaries in the meanings of "passage through the air", "flying power", "air travel", "shot" and "deviation". Allen (1986: 147) considers polysemy as "the characteristic of a word with more than one meaning" and in addition, he also refers to the distinction between polysemy and homonymy. In an article, Golfam and Yousefi-Rad (2018) studied the cognitive study of Persian prepositions and came to the conclusion that with the help of the cognitive approach and the tools that this perspective provides for the study, they can achieve a better explanation of prepositions. Investigations showed that there have been some brief works on

the prepositions of the Kurdish language, including Bamshadi and colleagues (2015) in an article published in the Journal of Linguistic Inquiries about the semantic analysis of the three prepositions /æra/, /ta/, and /wæl/. They have studied the Gorani dialect, from a cognitive point of view. In their research, they investigated the polysemy of these three prepositions from the perspective of Tyler and Evans (2003).

3. Theoretical framework

The semantic approach of this research to prepositions is the approach of Tyler and Evans (2003) and the items considered in their analysis are: In nature, concepts encoded by prepositions are in the form of image schemas, so they have an image nature. In other words, prepositions cannot be interpreted only as categories of semantic features (contrary to the formalist view). Each preposition has multiple meanings, which is why it is considered as one of the polysemous elements of the language. Prepositions have a main and central meaning, which is called the "main" concept, and other meanings of prepositions have some kind of similarity or connection with the concept of an example. Tyler and Evans (2003) consider things like the first confirmed meaning (prototypical concept), the dominance of a meaning in the semantic network. According to the hypothesis of the semantic network, the set of meanings associated with each preposition are related to its central meaning in some way and are not considered to include a list of separate meanings for each preposition. But they are systematically connected with each other directly or indirectly, which is called a semantic network. (Tyler and Evans, 2003: 37-38)

4. Research methodology

In this article the authors have extracted and analyzed the different meanings of 7 prepositions of time (wærzæ, ?ære, næzik, dæ, dæma, dæj, ta) in Ilami Kurdish language which were extracted from the daily speech of the people and Ilami Kurdish dictionary. The current research aims to conduct semantic research on a limited body of language to obtain a generalizable result. Relying on the descriptive-analytical method and using the cognitive lexical semantics approach of Tyler and Evans (2003). At first, we extracted the meanings of 7 prepositions of time in Ilami Kurdish language from the daily conversations of the speakers and the writers. Then, according to the criteria of Tyler and Evans (2003), we determined the primary meaning as well as the different meanings of each preposition. Different meanings were classified according to the amount and type of connection with the primary meaning, and then these meanings, which formed clusters in some cases, were connected to the primary meaning with a radial structure, which was located in the center of the semantic network.

5. Conclusion

The cognitive approach caused linguists to consider prepositions as independent lexical units, unlike in the past. In this research, it was shown that according to the criteria of Tyler and Evans (2003), the concept of prototype for prepositions can be defined well. Since prepositions are widely used categories and have received less attention compared to other grammatical elements, it was necessary to conduct a research

on the multiple meanings of these letters. The results showed that in these prepositions, several concepts are organized in relation to a central concept, and all these concepts are systematically derived from the primary concept according to the criteria of Tyler and Evans. Thus, the preposition “wærzæ” only has one central meaning, but the prepositions “nəzik, də, ?ære” have another meaning in addition to the central meaning, and the prepositions “ta, dəj, dəma” have two other related meanings in addition to the central meaning. Finally, it was found that the cognitive semantics approach is a very suitable method to investigate the prepositions of time in the Ilami Kurdish language, and the results showed that in these prepositions, several concepts are organized in relation to a central concept and we showed that all these concepts are systematically derived from the first concept according to the criteria of Tyler and Evans.

سال دوم، دوره دوم، شماره دوم، شماره پیاپی چهارم، زمستان ۱۴۰۲، ص ۲۵۲-۲۲۷
بررسی چندمعنایی حروف اضافه زمانی بر پایه معناشناسی شناختی در زبان کردی ایلامی

طاهره افشار^۱، طیبه مظاهری^۲، الهام ثباتی^۳

۱. (نویسنده مسؤل) دانشیار زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. t.afshar@ilam.ac.ir
۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. t.mazaheri1112@gmail.com
۳. استادیار زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران. e.sobati@ilam.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ وصول:

۱۰ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۱۶ اسفند ۱۴۰۲

واژه‌های کلیدی:

معنی‌شناسی شناختی،

چندمعنایی،

مقولات شعاعی،

شبکه معنایی،

کردی ایلامی

چندمعنایی رویدادی است که در آن یک عنصر واژگانی معمولاً با دو یا چند معنا ارتباط دارد که به نظر می‌رسد به طریقی به هم مربوط هستند. هدف پژوهش حاضر آن است که تحقیقی معناشناختی بر پیکره محدودی از زبان انجام گیرد تا نتیجه‌ای قابل تعمیم به دست آید. بدین منظور با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از رویکرد معناشناسی واژگانی شناختی تایلر و ایوانز (۲۰۰۳)، معانی مختلف ۷ حرف اضافه زمانی /wærʒæ, ʔære, nəzik, də/ در زبان کردی ایلامی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. این داده‌ها از طریق مصاحبه با گویشوران زبان کردی ایلامی و استفاده از لغات فرهنگ زبان کردی ایلامی جمع‌آوری شدند. پس از بررسی داده‌ها مشخص شد که رویکرد معنی‌شناسی شناختی روش کاملاً مناسبی برای بررسی حروف اضافه زمانی در زبان کردی ایلامی است و نتایج نشان داد که در این حروف اضافه چند مفهوم در ارتباط با یک مفهوم مرکزی سازماندهی شده‌اند که تمامی این مفاهیم به طور نظام‌مند و با توجه به ملاک‌های تایلر و ایوانز از مفهوم اولیه مشتق می‌شوند. بدین صورت که حرف اضافه /wærʒæ/ فقط دارای یک معنای مرکزی اما حروف اضافه /ʔære, də, nəzik/ علاوه بر معنای مرکزی دارای یک معنای دیگر و حروف اضافه /dəma, dəj, ta/ علاوه بر معنای مرکزی دارای دو معنای مرتبط دیگر نیز هستند.

استناد: افشار، طاهره؛ مظاهری، طیبه؛ ثباتی، الهام (۱۴۰۲). «بررسی چندمعنایی حروف اضافه زمانی بر پایه معناشناسی شناختی در زبان کردی ایلامی». پژوهش‌های زبان‌شناسی: نظریه و کاربرد، ۲(۲)، ۲۲۷-۲۵۲.

ناشر: دانشگاه کردستان

حق مؤلف: نویسندگان

DOI: 10.22034/jls.2024.140843.1079

۱. مقدمه

زبان به عنوان ابزار ارتباطی انسان‌ها، از طرق مختلف این امکان را فراهم می‌آورد تا افراد در موقعیت‌های گوناگون، معانی و مفاهیم متفاوتی را به یکدیگر انتقال دهند؛ یکی از این راه‌ها استفاده از یک واژه در معانی متفاوت است. واژه‌ها می‌توانند در بافت‌های مختلف و در هم‌نشینی با دیگر عناصر، معانی متفاوتی را ارائه دهند. این پدیده که در آن یک واژه دارای چند معنی متفاوت و تثبیت شده، اما در عین حال مرتبط با هم است چندمعنایی^۱ نامیده می‌شود. چندمعنایی در مقابل اصطلاح هم‌نامی^۲ قرار می‌گیرد که طی آن دو یا چند معنی کاملاً متفاوت با یک صورت زبانی واحد مطرح می‌شوند.

چندمعنایی یکی از حوزه‌هایی است که از دیرباز در مطالعات معنی‌شناسی شناختی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. از جمله رویکردهای نوین برای مطالعه این حوزه را می‌توان رویکرد زبان‌شناسی شناختی نام برد. زبان‌شناسی شناختی اشاره به رویکردی دارد که در سال‌های آغازین دهه هفتاد میلادی و در نتیجه ظهور علم شناختی در دهه‌های شصت و هفتاد، به ویژه مطالعات مربوط به مقوله‌بندی^۳ شکل گرفت. افرادی چون لیکاف^۴، لانگاکر^۵ و تالمی^۶ را می‌توان بنیان‌گذاران مکتب شناختی دانست که رویکردهای صورت‌نگرا به زبان به ویژه دستور زایشی را مورد انتقاد قرار داده‌اند. مهم‌ترین مشخصه‌ای که زبان‌شناسی شناختی را از این رویکردهای صورت‌نگرا متمایز می‌سازد جایگاه «معنی» در نظریه‌های زبانی است. دستور زایشی مدعی است که آنچه ساختار عبارات زبانی را تعیین می‌کند، مجموعه‌ای از قواعد صوری است و در مطالعات خود به بررسی معنی، آن گونه که شایسته است نمی‌پردازد. در مقابل، شناخت‌گرایان بر این عقیده‌اند که ساخت زبان بازتابی مستقیم از قوه شناخت انسان است به این معنی که یک ساخت مشخص زبانی، مرتبط با گونه‌ای مشخص از مفهوم‌سازی یک موقعیت خاص است. به همین دلیل شناخت‌گرایان، این باور دستورپردازان زایشی مبنی بر این که

¹polysemy

²homonymy

³categorization

⁴G. Lakoff

⁵R. W. Langacker

⁶L. Talmy

حوزه‌ای از مغز حاوی قواعد جهانی ناظر بر زبان است را رد می‌کنند و بر این باورند که این اصول جهانی در صورت وجود، همگی ریشه در شناخت انسان دارند.

معنی‌شناسی شناختی چندمعنایی را با توجه به نگرش جدید زبان‌شناسان به مقوله‌بندی، مورد مطالعه قرار می‌دهد. به این صورت که در این نگرش یک واژه چندمعنا، خود یک مقوله را تشکیل می‌دهد که معانی مختلف واژه، عضوهای آن مقوله را به خود اختصاص می‌دهند و در نتیجه می‌توان ادعا کرد که تمامی این معانی به یکدیگر مرتبط هستند. ارتباط میان این معانی را نیز می‌توان از طریق آن‌چه که مقوله‌های شعاعی^۱ نامیده می‌شوند توجیه کرد. از جمله مسائل مورد بحث در زبان‌شناسی شناختی، توصیف معنایی حروف اضافه است. در میان واژگان چندمعنا، حروف اضافه در تمام زبان‌ها دارای گستره وسیعی از مفاهیم متفاوت هستند و به خوبی نشان می‌دهند که معنای حرف اضافه‌ای به صورت قاعده‌مند از حوزه فضایی و فیزیکی، به حوزه انتزاعی^۲ گسترش می‌یابد (زاهدی و محمدی‌زیارتی، ۱۳۹۰: ۶۸). براساس این دیدگاه حروف اضافه نیز همچون دیگر واژگان چندمعنا دارای معنای مرکزی و حاشیه‌ای هستند. معنای حاشیه‌ای عموماً حاصل بسط استعاری معنای مرکزی‌اند (راسخ‌مهند، ۱۳۸۹: ۶۱). بر همین اساس رویکردی که در مورد حروف اضافه مطرح می‌شود، رویکرد چندمعنایی نظام‌مند است. در این رویکرد فرض بر این است که مجموعه‌ای از معنای مجزا ولی مرتبط باهم به طور قراردادی، یک شبکه معنایی^۳ را می‌سازند که در این شبکه یکی از معانی، معنای اولیه به‌شمار می‌رود و سایر معانی موجود، به شکلی نظام‌مند در ارتباط با معنای اولیه هستند (راسخ‌مهند و رنجبرضرابی، ۱۳۹۲: ۹۸-۹۹).

رویکرد شناختی مدعی است که رابطه میان این معانی اتفاقی نبوده و این قوه شناخت انسان است که ناظر بر فرآیند چندمعنایی است و لذا می‌توان این روابط را کاملاً نظام‌مند دانست. به عقیده‌ی شناخت‌گرایان، این ارتباطات حاصل تعاملات روزمره انسان و تجربیات جسمانی و حسی و مشاهدات او از جهان پیرامون خود است که این تجربیات، خود را در طرح‌واره‌های تصویری و همچنین فضاها‌ی ذهنی نشان می‌دهند. انسان با استفاده از این مفاهیم و تجربیات،

^۱radical category

^۲abstract

^۳semantic network

به شباهت میان دو یا چند فرآیند پی برده و یک واژه را با بسط استعاری در معانی دیگر و اشاره به آن فرآیندهای مشابه، به کار می‌برد. چندمعنایی از موضوعات مهم و سنتی مطالعات معنی‌شناسی و روابط واژگانی است. چندمعنایی در زبان فارسی نیز در حوزه معنی‌شناسی، روابط واژگانی و معنی‌شناسی واژگانی، همواره مورد توجه محققان این حوزه بوده است. بنابراین، مطالعه و توصیف این نوع روابط واژگانی در قالب رویکردهای جدید اهمیت دارد. این پژوهش با توجه به هدف مذکور، یک تحقیق نظری و توصیفی (غیرآزمایشگاهی) است. مطالعه حروف اضافه در زبان می‌تواند گامی در جهت شناخت پیچیدگی‌های آن و کمکی در جهت تبیین صحیح ساخت آن زبان باشد. از این رو در این پژوهش به بررسی چندمعنایی حروف اضافه زمانی در زبان کردی ایلامی پرداخته خواهد شد و همچنین نشان داده می‌شود که رویکرد معناشناسی شناختی تبیین بهتری از ساختارمعنایی حروف اضافه زمانی ارائه می‌دهد.

این موضوع نیز شایان توجه است که تاکنون هیچ دیدگاهی مانند معناشناسی شناختی نتوانسته است تحلیل دقیقی از حروف اضافه ارائه دهد، زیرا در نظریه‌های پیشین معنا همواره در یک رابطه ارجاعی و یک به یک میان صورتهای زبانی و واقعتهای جهان خارج تبیین می‌شد. به طور کلی، یکی از مسایل مورد بحث در زبانشناسی شناختی، توصیف معنایی حروف اضافه است (بروگمن، ۱۹۸۰؛ کویکنز، ۱۹۹۴؛ شولز، ۱۹۹۴؛ وندلویس، ۱۹۹۴؛ ساندرا و رایس^۲، ۱۹۹۵؛ ناوارو فراندو، ۲۰۰۰).

آنتونانو^۳ (۱۹۹۹: ۳۳) دو نگرش شناختی را به چندمعنایی معرفی می‌کند که هرچند در هر دو نگرش، چندمعنایی نوعی مقوله بندی مفهومی است، ولی تمایز ظریفی دارند:

در نگرش نخست، چندمعنایی با توجه به مفهوم مقولات شعاعی لیکاف (۱۹۸۷: ۸۴) توصیف می‌گردد. بر این اساس برای مقوله متشکل از معانی یک واژه چند معنی، ساختاری مدور تصور می‌گردد که مفهوم پیش نمونه در کانون آن قرار دارد و سایر معانی که هر یک به دلیلی با این مفهوم کانونی تفاوت دارند، در فواصلی از کانون، روی شعاع این دایره قرار می‌گیرند. شباهت خانوادگی موجب می‌شود این معانی در این ساختار مقوله‌ای قرار گیرند. این نگرش مدلی برای

¹R. Schulze

²D. Sandra and S. Rice

³I. Antunano

بررسی چندمعنایی ارائه می‌دهد که در آن یک یا بیش از یک معنی از جایگاه کانونی‌تری برخوردارند.

در نگرش دیگر، تایلر (۱۰۸: ۱۹۹۵) ساختار این مقوله را که بر شباهت خانوادگی استوار است، مبتنی بر زنجیره‌های معنی معرفی می‌کند. برای مثال، یک واژه می‌تواند معانی متفاوتی از معنی یک تا چهار داشته باشد، که معنی یک، مبنای شکل‌گیری معنی دو واقع می‌شود، معنی دو مبنای شکل‌گیری معنی سه و معنی سه مبنای شکل‌گیری معنی چهار، الی آخر. اصل شباهت خانوادگی در مورد چنین ساختار مقوله‌ای، این‌گونه عمل می‌کند که شباهت میان بعضی از اعضای خانواده با برخی دیگر بیشتر است؛ همان‌طور که شباهت معنی سوم با معنی چهارم بیشتر از شباهت معنی اول با معنی سوم است. بر اساس آنچه گفته شد الگوی تایلر (۱۹۹۵) در چندمعنایی بر رویکرد ویتگنشتاین نسبت به ساختار درونی مقولات و همان شباهت خانوادگی استوار است.

جالب این است که هر دوی این الگوها می‌توانند مبین وقوع چندمعنایی باشند.

در این پژوهش ما به دنبال پاسخ این پرسش‌ها هستیم: آیا زبان کردی ایلامی دارای حروف اضافه زمانی می‌باشد؟ و آیا رویکرد معنی‌شناسی شناختی در زبان کردی ایلامی می‌تواند به عنوان روش مناسبی برای بررسی حروف اضافه زمانی در زبان کردی در نظر گرفته شود؟ حال با تکیه بر این فرضیه‌ها که زبان کُردی ایلامی دارای حروف اضافه زمانی می‌باشد و رویکرد معنی‌شناسی شناختی می‌تواند به عنوان روش مناسبی برای بررسی حروف اضافه زمانی در زبان کردی ایلامی باشد و همچنین روش تحقیق که در ادامه به آن اشاره خواهیم کرد، به پاسخ پرسش‌ها خواهیم پرداخت.

تحقیق حاضر با به‌کارگیری نظریه شناختی و با نگاهی به چارچوب «چندمعنایی قاعده‌مند» شکل گرفته است. تایلر و ایوانز^۱ در پاسخ به نقدهای وارد بر پژوهش‌های پیشین در زمینه چندمعنایی چنین رویکردی را ارائه کرده‌اند. در این رویکرد سعی بر آن است تا مدل ارائه شده به آن‌چه در ذهن گویشوران می‌گذرد شبیه باشد و ابزار به کار گرفته شده، ابزار معنی‌شناسی شناختی خواهند بود مانند: ابزارهای چیرگی معنایی^۲ و شبکه معنایی. پژوهش حاضر به دنبال

^۱J. Tayler & V. Evans

^۲semantic dominance

بررسی چندمعنایی حروف اضافه زمانی بر اساس رویکرد معنی‌شناسی شناختی در زبان کردی ایلامی می‌باشد. در این پژوهش سعی شده است تا معانی گوناگون هفت حرف اضافه زمانی بر اساس رویکرد معنی‌شناسی شناختی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد و توصیفی از روابط موجود میان این معانی ارائه گردد. داده‌های مورد بررسی که حرف اضافه در آن‌ها به کاررفته از مکالمات روزمره زبان کردی ایلامی و براساس شم زبانی نگارندگان گردآوری شده‌اند. در این پژوهش توجه به نحوه تشکیل مفاهیم، نحوه تعامل ما با محیط و فرایندهای شناختی مؤثر در آن از اهمیت خاصی برخوردار است.

۲. پیشینه پژوهش

تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) به بررسی چندمعنایی حرف اضافه «به» در زبان انگلیسی پرداخته و برای نخستین بار به این مطلب پرداخته‌اند که برخلاف نظریات پیشین که معنای اولیه یک صورت زبانی چندمعنا، به صورت دلخواهی و با توجه به نظر شخصی زبان‌شناس یا معنی‌شناس انتخاب می‌شد، تعیین مفهوم اولیه از قواعد خاصی پیروی می‌کند و سایر مفاهیم آن حرف اضافه نیز از طریق اصول شناختی محدودی از آن مفهوم اولیه مشتق می‌شوند. اعتقاد تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) بر این است که حروف اضافه مکانی بیش از یک معنا را پوشش می‌دهند. آن‌ها در تحقیقی پس از بررسی سه دیدگاه همنامی، تک‌معنایی و چندمعنایی، مزایا و معایب هریک را عنوان نموده و الگوی چندمعنایی لانگاکر را مبنای مطالعه خود قرار دادند. همچنین، این افراد شرایطی را برای در نظر گرفتن یک معنای متمایز عنوان کردند، از جمله این که مفهوم مدنظر می‌بایست دارای یک معنای غیرمکانی باشد که این جنبه از معنا در سایر مفاهیم مرتبط، نمود نیافته باشد. در ضمن، این مفهوم نباید از بافتی که در آن به کار رفته است حاصل شود، بلکه می‌بایست مستقل از بافت باشد.

اولمان^۱ (۱۹۶۲: ۱۵۹) به طرح مسئله چندمعنایی از دو دیدگاه هم‌زمانی و درزمانی پرداخته است. به نظر وی، یک صورت زبانی می‌تواند یا در یک مقطع زمانی، چند معنی داشته باشد و یا در طول زمان، معانی متفاوتی بیابد. برای چندمعنایی هم‌زمانی، می‌توان واژه «روشن» و برای چندمعنایی درزمانی می‌توان واژه «شوخ» را در زبان فارسی مثال آورد. اولمان چندمعنایی را به

^۱S. Ullmann

دو نوع همزمانی و در زمانی تقسیم می‌کند و معتقد است که یک واژه در یک دوره زمانی ممکن است دارای چند معنی باشد و در گذر زمان معنای آن تغییر کند یا محدودتر شود.

مقاله تراگوت^۱ (۱۹۷۴) با عنوان «تبین‌هایی زبان‌شناختی برای بسط، تغییر، فراگیری و پیدایش الفاظ مکانی زمانی» به لحاظ بررسی رابطه چندمعنایی و تغییر معنی، تقدم دارد. پس از آن رساله دکتری سوییتسر^۲ با عنوان ساخت معنایی و تغییر معنایی مطالعه وجه، ادراک، کنش‌های گفتاری و روابط منطقی، چهارچوب نظری مطالعه درباره چندمعنایی، بسط معنایی و تغییرات معنی را مشخص تر کرد و پس از آن سوییتزر (۲۳:۱۹۹۰) در کتاب ریشه‌شناسی تا کاربردشناسی: جنبه‌های استعاره و فرهنگی ساخت معنایی، با الهام از بروگمن^۳ (۱۹۸۸) و لیکاف (۱۹۸۷) با این فرض بنیادی به مطالعه چندمعنایی پرداخت که معنای واژه، موجودیتی ساخت‌مند و یکپارچه است و برای درک ساخت مفهومی واژه باید معنای مرتبط به هم در شبکه چندمعنایی واژه را مورد بررسی قرار داد.

پالمر^۴ (۱۹۷۶) واژه چندمعنایی را آن می‌داند که فی‌نفسه دارای چند معنی است. وی واژه flight را به عنوان نمونه از زبان انگلیسی مطرح می‌سازد که در فرهنگ‌های لغت ذیل یک مدخل در معنای «گذر از طریق هوا»، «قدرت پرواز»، «مسافرت هوایی»، «واحد نیروی هوایی»، «شلیک»، «انحراف» و «رشته پلکان» آورده می‌شود.

آلن^۵ (۱۹۸۶: ۱۴۷) چندمعنایی را «ویژگی یک واژه با بیش از یک معنی» می‌داند و علاوه بر این به تمایز میان چندمعنایی و هم‌آوایی هم‌نگاشتی نیز اشاره دارد؛ اما صرفاً به تمایز این دو از یکدیگر بسنده می‌کند، هرچند بر این نکته تأکید دارد که این روش نمی‌تواند راه گشا باشد. باطنی (۱۳۷۳) در اثر «هم‌معنایی و چندمعنایی در واژه‌های فارسی» با الگوگیری از دیدگاه اولمان به طرح مسئله چندمعنایی پرداخته است. به نظر وی در چندمعنایی واژه با چندین تصویر ذهنی رابطه دارد و بین این تصاویر ذهنی نیز رابطه متقابل برقرار است. او برخلاف کسانی که وجود چندمعنایی را عیب زبان می‌دانند بر آن است که پدیده چندمعنایی در اقتصاد زبانی نقش ارزنده‌ای دارد. (همان، ص ۲۵۳)

¹E. C. Traugott

²Sweetser

³C. Brugman

⁴R. F. Palmer

⁵K. Allan

نقی زاده (۱۳۸۴) در پایان‌نامه خود با عنوان مقایسه حروف اضافه مکانی در زبان فارسی و انگلیسی براساس زبان‌شناسی شناختی بافت‌های مورد نظر در زبان فارسی را که در آن‌ها حرف اضافه به کاررفته، در دو زبان انگلیسی و فارسی مقایسه و شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها را استخراج کرده است. وی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری خود، به بررسی حروف اضافه مکانی زبان فارسی و معانی گوناگون آن‌ها پرداخته است. همگی این مطالعات به ساختار شعاعی در برخی از حروف اضافه به صورت موردی پرداخته‌اند و نتیجه‌ای که همگی در مورد آن اتفاق نظر دارند، وجود شبکه‌ای منظم و سازمان‌یافته از معانی مختلف در حروف اضافه است که با یکدیگر در ارتباطند.

دبیرمقدم (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان زبان‌شناسی نظری پیدایش و تکوین دستور زایشی به این نکته اشاره می‌کند که زبان در دستور شناختی، نظامی ذهنی و شناختی در نظر گرفته می‌شود و دیگر بحث استقلال زبان از قوای دیگر مطرح نیست و درک کامل نظام زبانی بدون درک کل نظام شناختی انسان میسر نمی‌شود.

گلفام و یوسفی‌راد (۱۳۸۸) در مقاله‌ای به بررسی شناختی حروف اضافه فارسی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که به کمک رویکرد شناختی و ابزاری که این دیدگاه برای بررسی در اختیار ما قرار می‌دهد، می‌توان به تبیین بهتری از حروف اضافه دست یافت. بررسی‌ها نشان داد که در خصوص حروف اضافه زبان کردی کارهای مختصری صورت گرفته است، از جمله بامشادی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای منتشرشده در مجله جستارهای زبانی به بررسی معنایی سه حرف اضافه /wæɪ/، /ta/، /æra/ آن‌ها در گویش دیگری از زبان کردی، یعنی گویش گورانی، از دیدگاه شناختی پرداخته‌اند. آن‌ها در پژوهش خود به بررسی چندمعنایی این سه حرف اضافه از دیدگاه رویکرد چندمعنایی تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) پرداخته‌اند. نگارندگان پژوهش با بهره‌گیری از این الگوی اصول‌مند، سعی در واکاوی معنایی این حروف اضافه در کردی گورانی داشته‌اند که بر اساس یافته‌های پژوهش نشان داده‌اند که حرف اضافه /wæɪ/ دارای ۹ معنای مجزا و دو خوشه معنایی، حرف اضافه /ta/ دارای چهارمعنای مجزا و /æra/ دارای چهار معنای مجزا و یک خوشه معنایی است.

۳. مبانی نظری پژوهش

رویکرد معناشناختی این پژوهش به حروف اضافه، رویکرد تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) و موارد مورد نظر در بررسی آن‌ها عبارت‌اند از:

در طبیعت مفاهیم رمزگذاری شده به وسیله حروف اضافه به شکل طرح‌واره‌های تصویری است، بنابراین ماهیتی تصویری دارند. به عبارت دیگر، حروف اضافه فقط به صورت دسته‌هایی از ویژگی‌های معنایی قابل تعبیر نیستند. (خلاف دیدگاه صورتگرا)

هر حرف اضافه دارای معانی متعددی است که به همین دلیل جزء عناصر چندمعنایی زبان محسوب می‌شود. حروف اضافه دارای یک معنای اصلی و کانونی هستند که به آن مفهوم «پیش‌نمونه‌ای» می‌گویند و دیگر معانی حروف اضافه (معانی متمایز)، نوعی شباهت یا ارتباط با مفهوم پیش‌نمونه‌ای دارند. تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) در تعیین معنای پیش‌نمونه‌ای، مواردی مانند اولین معنای تأییدشده (مفهوم پیش‌نمونه)، غلبه و چیرگی یک معنا در شبکه معنایی، استفاده در ساخت‌های ترکیبی و رابطه با دیگر حروف اضافه مکانی را در نظر می‌گیرند. براساس فرضیه شبکه معنایی مجموعه معانی مرتبط با هر حرف اضافه با معنای مرکزی آن به نوعی در ارتباط هستند و صرفاً شامل فهرستی از معانی مجزا برای هر حرف اضافه محسوب نمی‌شوند. بلکه به‌طور نظام‌مند با هم به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در ارتباط هستند که به آن شبکه معنایی گویند. (تایلر و ایوانز، ۲۰۰۳: ۳۸-۳۷)

هر حرف اضافه در یک شبکه روابط فضایی، همواره یک کمال مطلوب ذهنی انتزاعی را برمی‌انگیزد که به‌عنوان عضو اصلی و اولیه شبکه معنایی آن حرف اضافه در نظر گرفته می‌شود. این عضو اصلی همواره نشان‌دهنده عاملی کاربردی است که از روابط مهم و مرتبط با کارکرد انسان و تعامل او با محیط فیزیکی مشتق می‌شود. معانی اضافی در شبکه روابط معنایی، در یک قالب نظام‌مند و تقریباً غیردلخواه گسترده می‌شوند.

براساس رویکرد شناختی، تفاوت‌های موجود در توصیف روابط فضایی حروف اضافه در زبان‌های مختلف، به صورت نظام‌مند قابل تبیین و تعریف است. دیگر این که، معانی متفاوت

یک حرف اضافه خاص به شیوه‌ای منظم و قاعده‌مند با هم ارتباط دارند. (بروگمن، ۱۹۸۱؛ لیکاف، ۱۹۸۷؛ دیرون^۱ ۱۹۹۳، تایلر و ایوانز، ۲۰۰۳)

ایوانز (۲۰۰۷) برای تعیین مفاهیم متفاوت حرف اضافه دو مقیاس می‌دهد: الف- به نظر او اگر حرف اضافه شامل مفهومی اضافی باشد، به طوری که این مفهوم در بقیه معانی آشکار نباشد، یک معنا به عنوان معنای متفاوت در نظر گرفته می‌شود. این معنای متفاوت باید شامل معنای غیرفضایی با ترکیب‌بندی متفاوت بین شیء متحرک و زمینه ثابت باشد ب- معنای متفاوت نباید از معنای دیگر و از بافتی که در آن اتفاق می‌افتد حاصل شود، بلکه باید مستقل از بافت باشد.

در چارچوب تحلیل معنایی حروف اضافه و تعیین مفهوم پیش‌نمونه دو نکته بسیار اهمیت دارد: یکی همان عناصر ترکیب‌بندی است که شامل شیء متحرک^۲ و زمینه ثابت^۳ است. در حقیقت رابطه مکانی فضایی است که شیء متحرک و زمینه ثابت را به هم مرتبط می‌سازد؛ و دیگری جنبه کاربردی است که در واقع رابطه تعاملی میان شیء متحرک (TR) زمینه ثابت (LM) را نشان می‌دهد و بر اساس آن ترکیب‌بندی مکانی حاصل می‌شود (تایلر و ایوانز، ۲۰۰۳). هر حرف اضافه، رابطه‌ای است فضایی بین LM و TR که تصور می‌شود منطقی فضایی را تشکیل می‌دهد. این محتوای مفهومی می‌تواند از مناظر فضایی و مکانی خاص به یک نمایش بسیار انتزاعی و طرح‌واره‌ای، که آن را "منظر اعلی" می‌نامیم، تبدیل شود. منظر اعلی را، که شامل اطلاعاتی درباره ارتباط LM و TR است، می‌توان با معنای اولیه حرف اضافه یکی دانست. البته این منظر اعلی اطلاعات جزئی مربوط به ماهیت LM و TR و یا اطلاعات اندازه‌نما مانند شکل دقیق LM و یا میزان تماس آن با TR را نشان نمی‌دهد. (ایوانز و تایلر، ۲۰۰۴)

به طور کلی، در نگرش شناختی، مقولات زبانی از مقولات مفهومی متمایز نیستند و بیشتر معنایی واژه‌ها نوعی مقوله شعاعی در نظر گرفته می‌شوند؛ یعنی مقوله‌ای به صورت زیرمقوله نمونه اولیه و مرکزی است که با مجموعه‌هایی از بسط‌های معنایی غیرمرکزی ترکیب می‌شود. در این مقوله شعاعی، معانی مختلف یک واژه با توجه به معنی نمونه اولیه تشکیل و سازمان‌بندی

¹R. Dirven

²trajector

³landmark

می‌شوند. مفهوم نمونه اولیه با مفاهیم حاشیه‌ای، زنجیره‌ای از معانی را به وجود می‌آورند که به صورت شعاعی هریک از معانی به واسطه ویژگی مشترک به معنای قبلی و بعدی مرتبط می‌شود.

۴. بررسی معنایی-شناختی حروف اضافه در کردی ایلامی

در این بخش هفت حرف اضافه زمانی (wærzæ, ʔære, nəzik, də, dəma, dəj, ta) که از طریق مصاحبه با گویشوران زبان کردی ایلامی و همچنین استفاده از فرهنگ لغات مربوط به این زبان جمع‌آوری شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته‌است. این حروف اضافه در بخش‌های مجزای مفهوم اولیه، شبکه‌معنایی و مفاهیم متمایز بر پایه طرح پیشنهادی تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) با طرح مثال‌هایی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. می‌توان گفت واژگان چندمعنا دارای یک مفهوم اولیه هستند و سایر مفاهیم که از آن‌ها به عنوان مفاهیم متمایز یاد می‌کنیم، از آن مفهوم اولیه مشتق شده‌اند و مجموعه‌ی این مفاهیم، شبکه معنایی را تشکیل می‌دهند، بدین صورت که مفهوم اولیه در مرکز این شبکه قرار می‌گیرد. لذا به منظور تعیین مفهوم اولیه با استفاده از شواهد زبانی موارد زیر را می‌توان در نظر گرفت: اولین معنای ثبت شده، غلبه و چیرگی یک معنا در شبکه معنایی، رابطه با بقیه حروف اضافه مکانی یا زمانی. یعنی مفهوم اولیه هر حرف اضافه مفهومی است که مستقیم یا غیرمستقیم در همه مفاهیم مرتبط وجود دارد و به عنوان مفهوم غالب می‌باشد، سایر مفاهیم باید معنایی اضافه به معنای اولیه بیافزایند تا به عنوان مفهومی متمایز در شبکه قرار گیرند. پس از بررسی معلوم گردید که در مساله چندمعنایی از دیدگاه شناختی، مفاهیم متمایز در کنار کاربرد مکرر، به طور نظام‌مند و بر اساس فرآیندهای شناختی صورت می‌گیرند. پس هر واژه دارای مفاهیم متمایزی مختص به خود است که باید در شبکه معنایی ذخیره شوند. به همین منظور در مثال‌های زیر ابتدا مفهوم اولیه و صحنه نخستین به عنوان مفهوم کانونی در شبکه معنایی قرار گرفت و مفاهیم متمایز که از آن منشعب شدند مشخص گردیدند. با توجه به همین موارد مفهوم پیش نمونه‌ای برای حروف اضافه زبان کردی ایلامی در مثال‌های زیر تعیین شد. روشی که برای تعیین مفاهیم متمایز یک صورت واژگانی نیز استفاده شده است این است که در آن دو معیار برای تعیین این مفاهیم تبیین شده است: الف) اگر معنایی از حرف اضافه شامل مفهومی اضافی باشد، به طوری که این مفهوم در بقیه معانی آشکار نباشد، آن معنا به عنوان معنای متفاوتی در نظر گرفته می‌شود. ب) مفهوم متمایز نباید از معنای دیگر و از بافتی

که در آن اتفاق می‌افتد حاصل شود، بلکه باید مستقل از بافت باشد. همچنین، بررسی حروف اضافه زیر نشان می‌دهد که چگونه معنای آن‌ها از حوزه فیزیکی - فضایی به حوزه انتزاعی - استعاری گسترش می‌یابد.

به این منظور برای بررسی چندمعنایی این حروف اضافه در کردی ایلامی که معنای و کاربردهای گوناگونی دارند، ابتدا تک تک معنای آن‌ها را واکاوی نموده، سپس شبکه معنایی آن‌ها را با استفاده از الگوی تایلر و ایوانز ترسیم کردیم که بررسی آن‌ها موجب درک معنای مختلف آن‌ها شد.

۵. حروف اضافه زمانی

می‌توان برای ساختن قیدهای زمان برای نشان دادن این که عملی «چه زمانی» اتفاق افتاده یا «به چه مدتی» ادامه داشته از حروف اضافه خاصی استفاده کرد که به آن حرف اضافه زمان می‌گویند.

الف. حرف اضافه /ʔære/

معنای «به مدت» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه /ʔære/ به ذهن گویشور گُرد زبان می‌آید و در واقع همان مفهوم پیش‌نمونه یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه به حساب می‌آید.

1. ʔære do sal xwazə də tərən bûwəsə.

ماندن.س ش م تهران در خواستن.س ش م دو سال به مدت

«به مدت دو سال می‌خواد تو تهران بمونه».

2. ʔære êæn rûz bajæd də jə ʔə stəfadə bəkæm?

کردن.اش م استفاده از این چند روز به مدت

«به مدت چند روز باید از این استفاده بکنم»؟

مفهوم برای:

3. ʔære êæ xosə xwəjt?

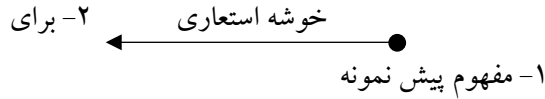
خوردن.دش م غصه چرا

«برای چی غصه می‌خوری»؟

4. ditæ êæ bi? ʔære jə bi wətəm næcû wæ ʔûræ.

آنجا نرفتن.دش م گفتن.اش م برای همین بود چی شد دیدن.دش م

«دیدنی چی شد؟ برای همین بود که می‌گفتم نری اونجا».

شکل ۱. شبکه معنایی حرف اضافه /ʔære/

Figure 1. The semantic network of the preposition /ʔære/

ب. حرف اضافه /wærʒæ/

معنای «قبل» تنها معنا و مفهومی است که از حرف اضافه‌ی /wærʒæ/ به ذهن گویشور کرد زبان می‌آید و در واقع همان مفهوم پیش نمونه یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه می‌باشد.

5. wærʒæ jæ bæçit , otaqæt tæmiz bækæ.

کردن. دشم تمیز اتاقت، رفتن. دشم اینکه قبل از

« قبل از اینکه بری، اتاقت رو تمیز کن»

6. kaška mosafæræte bæçim, wærʒæ jæ mašinæt bærfûši.

فروختن. دشم ماشینت اینکه قبل از، رفتن. اش ج مسافرت کاشکی

« کاشکی قبل از اینکه ماشینت رو بفروشی، با هم بریم مسافرت»

پ. حرف اضافه /nəzik/

معنای «نزدیک» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه‌ی /nəzik/ به ذهن گویشور گرد زبان می‌آید و در واقع همان مفهوم پیش نمونه یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه می‌باشد که اشاره به مکان دارد.

7. də nəzike bankæ bûwəs ta dəjam.

LM

آمدن. اش م تا ایستادن. دشم بانک نزدیک

«نزدیک بانک وایسا تا میام».

8. małe də nəzike małotan kəra kərdimønæ.

TR

LM

کردن. اش ج اجاره خانه شما نزدیک خانه

«یه خونه نزدیک خونه شما اجاره کردیم».

در مثال ۹، «بانک» زمینه ثابت و «ضمیر پنهان تو» شیء متحرک است.

در مثال ۱۰، «خونه شما» زمینه ثابت و «یه خونه» شیء متحرک است.

• مفهوم زمان کوتاه:

این مفهوم اشاره به زمان دارد و همچنین مفهومی متمایز از مفهوم پیش نمونه است.

9. wæhar næzik kərdəgæ.

است نزدیک بهار

«بهار نزدیک است».

10. ʔærūsie nezikæ.

نزدیک بودن عروسی

«چیزی به زمان عروسیش نمونه».

۱- مفهوم پیش نمونه

خوشه چندمعنایی

۲- زمان کوتاه

شکل ۲. شبکه معنایی حرف اضافه /nəzik/

Figure 2. Semantic network of preposition /nəzik/

ت. حرف اضافه /dæ/

معنای «از» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه‌ی /dæ/ به ذهن گویشور کرد زبان می‌آید و درواقع همان مفهوم پیش‌نمونه یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه به حساب می‌آید که اشاره به ابتدای زمان یا مکان دارد.

11. dæ ilam ta mæʃæd wa pa çægəm.

رفتن. اشم پیاده مشهد تا ایلام از

«از ایلام تا مشهد را پیاده رفتم».

12. ʔeqæ hałəm xerawæ , njatænəm dæ sər dʒagəm ʔæləsəm.

بلندشدن. اشم سر جا از توانستن. اشم خراب بودن حال من اینقدر

«اینقدر حالم خرابه که نمی‌تونم از سر جام بلند شم».

13. dæ ʃæwæki ta ʃaw kar kæm.

کار کردن. اشم شب تا صبح از

«از صب تا شب کار می‌کنم»

در اینجا «از» مفهومی برای نشان دادن ابتدای مکان یا زمان می‌باشد.

• مفهوم در:

این مفهوم اشاره به مکان دارد و همچنین مفهومی متمایز از مفهوم پیش نمونه است.

14. sə ʃaw də hotəl xæftimən.

LM

خوایدن. اش ج هتل در شب سه

«سه شب در هتل خواهید»

15. kifæm də male ræfiqam hiʃtəmæsə dʒi.

TR

LM

جا گذاشتن. اشم دوستم خانه در کیفم

«کیفم را در خانه ی دوستم جا گذاشته‌ام».

در این مثال‌ها، «هتل» و «خانه دوست» همان زمینه ثابت هستند و «ضمیر متصل /یم/» و

«کیف»، مفهوم شیء متحرک را بیان می‌کنند.

۱- مفهوم پیش نمونه

خوشه استعاری

۲- در

شکل ۳. شبکه معنایی حرف اضافه /də/

Figure 3. The semantic network of the preposition /də/

ث. حرف اضافه /dəma/

معنای «پشت سر، عقب» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه /dəma/ به ذهن گویشور کرد زبان می‌آید که همان معنای پیش‌نمون یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه است و اشاره به مکان دارد.

16. bənûræ dəma bəzan maʃin nəjaj ta hærkæt bəkəjm?

کردن. اش ج حرکت تا آمدن. س ش م ماشین دانستن. دش م عقب نگاه کردن. دش م

«پشت سرت رو نگاه کن، آگه ماشین نیما د تا حرکت کنیم».

17. *kæme bæcûwæ dæma.*

عقب رفتن. دش م کمی

«کمی برو عقب»

• مفهوم بعد از:

این مفهوم اشاره به زمان دارد و همچنین مفهومی متمایز از معنای سرنمون است.

18. *dəmaj fərûşe małe , bætaləjŪw bi.*

شدن. س ش م پشیمان خانه فروختن. س ش م بعد از

«بعد از اینکه خونه اش رو فروخت پشیمان شد.»

19. *dəmaj wæfræ , lilə ʔawæ tærækja.*

ترکیدن آب لوله برف باریدن بعد از

«بعد از بارش برف، لوله آب ترکید»

خوشه چندمعنای

۲- پشت سر

۱- مفهوم پیش نمونه

۳- بعد از

شکل ۴. شبکه معنایی حرف اضافه /dəma/

Figure 4. The semantic network of the preposition /dəma/

ج. حرف اضافه /dej/

معنای «این» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه /dej/ به ذهن گویشور کرد زبان

می آید که همان مفهوم پیش نمونه یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه به حساب می آید.

20. *dəj rûzæ bi: æmæləm kærdæn.*

کردن. س ش ج عمل بود روز در

«تو این روز بود که عمل جراحی انجام شد.» (دی روزه بی عه مه لَم کردن).

21. *ʔaxər kæse dəj wæxtæ cû ʔære şaw nəşini?*

شب نشینی برای رفتن. س ش م وقت در کسی آخر

«آخه این چه وقت مهمونی رفتنه؟»

- مفهوم چه:

22. dəj hɔwsələtæ!

حوصله تو از این

«چه حوصله ای داری!»

23. dəj tipæ dajtæ!

زدن. دشم تپ از این

«چه تپیی زدی!»

- مفهوم از این:

24. dəj maɫæ bæɕuwæ re.

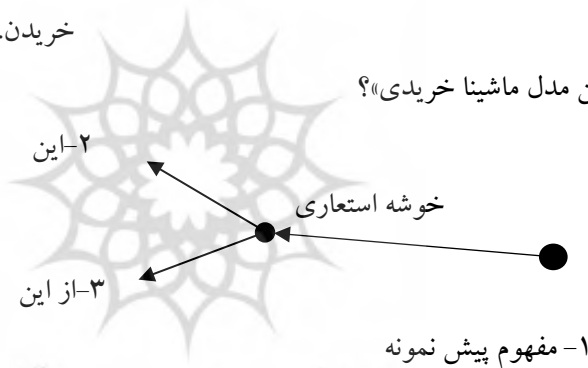
رفتن. دشم خانه از این

«از این خونه برو.»

25. dəj maʃinə sænitæ?

خریدن. دشم ماشین از این

«از این مدل ماشینا خریدی؟»

شکل ۵. شبکه معنایی حرف اضافه /dəj/

Figure 5. The semantic network of the preposition /dəj/

چ. حرف اضافه /ta/

معنای «تا» اولین معنا و مفهومی است که از حرف اضافه /ta/ به ذهن گویشور گُرد زبان می‌آید و در واقع همان سرنمون یا معنای هسته‌ای این حرف اضافه است که اشاره به مکان دارد.

26. dəræ ta ûræ xwazim dar bəkarim.

درخت کاشتن. اش ج خواستن. اش ج آنجا تا از اینجا

«از اینجا تا اونجا می‌خوایم درخت بکاریم.»

27. dəræ ta ʔesfæhan çæne rəjæ?

راه چقدر اصفهان تا از اینجا

«از اینجا تا اصفهان چقدر راهه؟»

28. ta şæwæki næxæftəm.

نخواییدن.اشم صبح تا

«تا صبح نخواییدم».

در اینجا حرف اضافه «تا» مفهومی برای نشان دادن ابتدای مکان یا زمان است.

• مفهوم به محض اینکه:

این مفهوم اشاره به زمان دارد و همچنین مفهومی متمایز از معنای سرنمون است.

29. ta mæ di færar kærd.

فرار کردن.س ش م دیدن.س ش م من تا

«به محض اینکه منو دید فرار کرد»

30. ta me êægəm , dækanæ bæsi.

بستن.س ش م مغازه رفتن.اشم من تا

«به محض اینکه من رفتم، مغازه رو تعطیل کرد».

- مفهوم در زمانی که:

31. ta me mæşghûle ghəsæ kærdæn bim, ghæzagæm sūzəja.

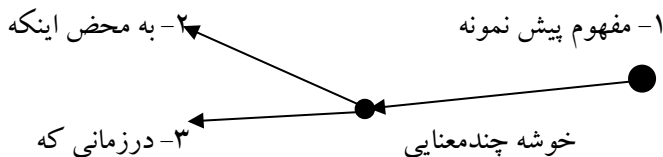
سوختن.س ش م غذای من بودن.اشم حرف زدن مشغول من تا

«تا (در زمانی که) من مشغول حرف زدن بودم، غدام سوخت».

32. ta me dæ xaw bim, sara êæg ?emtəhan da û hat.

برگشتن.س ش م امتحان دادن.س ش م رفتن.س ش م سارا خواب بودن.اشم من تا

«تا (در زمانی که) من خواب بودم، سارا رفت امتحان داد و برگشت».

شکل ۶. شبکه معنایی حرف اضافه /ta/

Figure 6. The semantic network of the preposition /ta/

۶. نتیجه‌گیری

رویکرد شناختی باعث شد که زبان‌شناسان برخلاف گذشته، حروف اضافه را به‌عنوان واحدهای مستقل واژگانی در نظر بگیرند. در این پژوهش نشان داده شد که با توجه به ملاک‌های تایلر و ایوانز (۲۰۰۳) می‌توان مفهوم پیش‌نمونه برای حروف اضافه را به خوبی مشخص کرد. از آنجایی که حروف اضافه، مقولاتی پرکاربرد هستند و نسبت به دیگر عناصر دستوری، کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، این مسأله پیش آمد که پژوهشی در باب چندمعنایی این حروف انجام پذیرد. به‌همین منظور در ابتدا معانی ۷ حرف اضافه زمانی در زبان کردی ایلامی را از مکالمات روزمره گویشوران و شم زبانی نویسندگان استخراج نمودیم. سپس با توجه به معیارهای تایلر و ایوانز (۲۰۰۳)، معنای اولیه و نیز معانی متفاوت هر حرف اضافه را تعیین کردیم. معانی متفاوت را با توجه به میزان و نوع ارتباط با معنای اولیه دسته‌بندی و سپس این معانی که در مواردی تشکیل خوشه‌هایی می‌دادند با ساختاری شعاعی به معنای اولیه متصل شدند که در مرکز شبکه معنایی قرار داشت. نتایج نشان داد که در این حروف اضافه چند مفهوم در ارتباط با یک مفهوم مرکزی سازماندهی شده‌اند که تمامی این مفاهیم به طور نظام‌مند و با توجه به ملاک‌های تایلر و ایوانز از مفهوم اولیه مشتق می‌شوند. بدین صورت که حرف اضافه wærzæ فقط دارای یک معنای مرکزی، اما حروف اضافه næzik ، dæ ، Pære، علاوه بر معنای مرکزی دارای یک معنای دیگر و حروف اضافه dæma ، døj. ta علاوه بر معنای مرکزی دارای دو معنای مرتبط دیگر نیز هستند.

منابع فارسی

باطنی، محمدرضا (۱۳۷۳). هم معنایی و چند معنایی در واژه‌های فارسی. تهران: زبان و تفکر، آگاه.

بامشادی، پارسا؛ بامشادی، جواد؛ و شادی انصاریان (۱۳۹۵). «بررسی معنایی سه حرف اضافه، /wæl /ta/ /æra/ در کردی گورانی از دیدگاه شناختی»، *جستارهای زبانی*، ۷(۴)،

۵۹-۸۰

دبیرمقدم، محمد (۱۳۸۶). *زبان شناسی نظری پیدایش و تکوین دستور زایشی*. تهران: سمت.

راسخ‌مهند، محمد (۱۳۸۹). *درآمدی بر زبان شناسی شناختی نظریه‌ها و مفاهیم*. تهران: سمت.

- راسخ‌مهند، محمد و رنجبر ضرابی، نفیسه (۱۳۹۲). «بررسی شبکه معنایی حروف اضافه "در" و "سر"»، پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۳(۵)، ۹۵-۱۱۱.
- زاهدی، کیوان و محمدی زیارتی، عاطفه (۱۳۹۰). «شبکه معنایی «از» در چهارچوب معنی‌شناسی شناختی». *مجله تازه‌های علوم شناختی*، ۱۳(۱)، ۸۰-۶۷.
- گل‌فام، ارسلان؛ عاصی، مصطفی؛ آقاگل زاده، فردوس و یوسفی‌راد، فاطمه (۱۳۸۸). «بررسی حرف اضافه (از) در چارچوب معناشناسی شناختی و مقایسه آن با رویکرد سستی». *زبان و زبان‌شناسی*، ۵(۱۰)، ۸۰-۶۹.
- نقی‌زاده، محمود (۱۳۸۴). *مقایسه حروف اضافه مکانی در فارسی و انگلیسی بر اساس زبان‌شناختی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.

References

- Allan, K. (1986). *Linguistic Meaning*. Routledge & Kegan Paul.
- Antunano, I. (1999). *Polysemy and metaphor in perception verbs: A crosslinguistic study*, Doctoral dissertation, University of Edinburgh.
- Bamshadi, P., Bamshadi, J., & Ansarian, Sh. (2016). "Semantic analysis of prepositions /wæɪ/, /ta/, /æra/, in Gurani Kurdish within the cognitive perspective". *Language Related Research*.7(4), 59-80. [In Persian].
- Batani, M. R. (1994). *Same meaning and multiple meanings in Persian words*. Tehran: *Language and Thought*, Agah. [In Persian].
- Brugman, C. (1988). *Polysemy, Semantics and the Structure of the Lexicon*. Garland.
- Cuyckens, H. (1994). Family resemblance in the Dutch spatial prepositions. In M. Schwarz (Ed.), *Cognitive semantics*, pp. 175-195. Tübingen: Gunter Narr.
- Dabir Moghaddam, M. (2007). *Theoretical Linguistics: Emergence and Development of Generative Grammar*. Tehran: Samt. [In Persian]
- Dirven, R. (1993). Dividing Up Physical and Mental Space into Conceptual Categories by Means of English Prepositions. In C. Zelinsky-Wibbelt (ed.); *The Semantics of Prepositions*. Berlin: Mouton de Gruyter, 73-98.
- Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh. Edinburgh University Press.

- Evans, V. & Tyler, A. (2003). *The Semantics of English Prepositions. Spatial senses, embodied meaning and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Evans, V. & Tyler, A. (2004). Rethinking English 'prepositions of movement: The case of "to" and "through"'. *Belgium Journal of Linguistics*, 18, 247-270.
- Golfam, A., Yousefirad, F., Assi, M., & Aghagolzadeh, F., (2010). "The analysis of Persian preposition /az/ within the framework of cognitive semantics and its comparison with the traditional approach". *Journal of the Linguistics Society of Iran*. 5(10), 69-80. [In Persian].
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Langacker, R. W. (2007). *Cognitive Grammar :A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Naghizadeh, M. (1384). *Comparison of locative prepositions in Farsi and English based on cognitive language*. Master thesis. University of Esfahan. Executive Secretary, M. (1386). Theoretical linguistics of the origin and development of generative grammar. Tehran: Side. [In Persian].
- Navarro F. I. (2000). A Cognitive-semantic analysis of the English lexical unit in. *Cuadernos de investigación filológica*, XXVI, 189-220.
- Palmer, R. F. (1976). *Semantics. A New Outline*, Cambridge University Press.
- Rasekhmahand, M. (2010). *An Introduction to Cognitive Linguistics: Theories and Concepts*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Rasekhmahand, M. & Ranjbar Zarrabi, N. (2012). "Investigating the semantic network of the prepositions "in" and "head"", *comparative linguistic research*, 3(5), 95-111. [In Persian]
- Sandra, D., & Rice, S. (1995). "Network analyses of prepositional meaning: Mirroring whose mind- the linguist's or the language user's?". *Cognitive Linguistics*, 6(1), 89-130.
- Schulze, R. (1994). Image schemata and semantics of off. In M. Schwartz (Ed.), *Cognitive semantics*, pp.197-213. Tübingen: Gunter Narr.
- Sweetser, E.E. (1990). *From Etymology to Pragmatics*, Cambridge: Camb. Univ. Press;
- Talmy, L. (1988). "Force dynamics in language and cognition". *Cognitive Science*, 12, 49-100.

- Taylor, J. (1995). *Linguistic categorisation: Prototypes in linguistic theory*. USA: Oxford University Press.
- Traugott, E. C. (1974). *Explorations in Linguistic Elaboration. Language change, Language acquisition, and the genesis of spatio-temporal terms*", In John, M. Anderson and Charles Jones (eds.) *Historical Linguistics 1*. Amsterdam: North Holland, 263-314. Pragmatics, Cambridge: Camb. Univ. Press.
- Ullmann, S. (1962). *The Principles of Semantics*. Jackson.
- Vandeloise, C. (1991). *Spatial Prepositions: A Case Study from French*, Chicago: University of Chicago Press.
- Zahedi, K. & Mohammadi Ziyarati, A. (2011). "Semantic network of preposition /æz/ within the framework of cognitive semantics". *Tazehha-ye Olum-e Shenakhti*, 13(1), 67-80. [In Persian]

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی